Przesyłka opłacona ryczałtem.

№ 32 | Пятніца, 10-га Кастрычніка 1924 г. | Год I.

ГРАМАДЗКІ ГОЛАС

Выходзіць тры [illegible]ы ў тыдзень. | Цана нумару 15 грошай.

Падпісная цана на 1 мес[illegible] 1 злоты 80 гр.
За гра[illegible]ая даражэй.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Людвісарская вул. дом № 4. (Wilno, Ludwisarska 4). Рэдакцыя адчынена ад 10—2 гадз.
Рэдактар прымае ад 11 — 1 гадз. удзень, апрача сьвятаў.

Цана абвестак за радок пэтыту: на 1 стар. — 15 гр.; у тэксьце — 10. гр.; на апош. стар. — 5 гр.

Перад сэсіяй Сойму.

Летнія вакацыі Сойму й Сэнату Польскае Рэспублікі зацягнуліся. Падчас пярэрвы ў пленарных паседжаньнях законадаўчых палатаў адбыліся шмат якія падзеі ўнутранага і замежнага характару ў польскай палітыцы.

Унутры, на ўсходніх акраінах неспакой дайшоў амаль што да немагчымай меры, асабліва на пагранічччы.

Звонку — польскаму міністру заграінчных справаў п. Скржынскаму прышлося выступаць перад Лігаю Народаў у Жэнэве па пытаньню аб палітыцы Польскага Ураду датычна адносін яго да нацыянальных меншасьцяў, насяляючых Польшчу.

Хаця нічога асаблівага ў Жэнэве п. Скржынскім сказана ня было, аднак з кругоў навет блізкіх па духу цяперашняму польскаму міністру заграінчных справаў, а ласьне з правіцовых палітычных польскіх кругоў,—пачуліся галасы нездаволеньня.

I васеньняя сэсія польскага парлямэнту, якая мае пачацца 22-га гэтага кастрычніка, дакляруе быць вельмі цікаваю.

Ня гледзячы на наданыя кабінэту міністраў п. Уладыслава Грабскага поўнамоцтвы на час пярэрвы парлямэнцкіх паседжаньняў, урад польскі не пасьпеў за гэты пэрыяд справіцца са ўсімі труднасьцямі кіраваньня.

Верачы ў адны голыя рэпрэсыйныя меры, ўрад стараўся імі патушыць разросшыся на нашых землях бандытызм, які цяпер як быццам пачынае заціхаць і напэўна пачне шпарка зьмяншацца, калі зьменіцца колёнізацыйна-палянізатарскі курс польскае палітыкі на нашых землях і калі ўрад пайдзе па шляху шырокіх рэформаў у кірунку разрашаньня ўсяе проблемы сваіх адносін да няпольскіх нацыянальнасьцяў у Рэчыпаспалітай.

Ходзяць гутаркі аб рэконструкцыі кабінэту п. У. Грабскага і шмат якія соймавыя фракцыі (клюбы) ўжо выстаўляюць у гэтым сэнсе свае постуляты.

Лявіца, а асабліва социялістычны клюб Сойму (P. P. S.), вельмі крытычна адносіцца да цяперашняга ўраду і штодня ў партыйным органе польскіх соцыялістых „Robotniku“ можам чытаць аб росьце дарагоўлі, ці аб дзеяльнасьці таго ці іншага міністэрства не такой, якая падабалася-б пэ-пэ-эсам.

Што датычыць нашае справы, дык польская лявіца на словах цалком стаіць на нашым баку, пераканаўшыся, што спольшчыць, напрыклад, беларусаў ці сілком прышчапіць ім сваю культуру немагчыма.

Якраз, старога свайго, процілежнага зусім пагляду трымаюцца прадстаўнікі польскага нацыяналізму, аб'яднаныя ў Народна-Нацыянальным Саюзе („Związek Ludowo-Narodowy“) і, як відаць з апошняе рэзалюцыі соймавага клюбу гэтае партыі, польскія нацыяналістыя й далей будуць імкнуцца да... наданьня нашаму краю нацыянальнага польскага характару.

Па лініі нацыяналізму йдзе сьледам за людова-нарадоўцамі й партыя заможнага польскага сялянства „Пяст“ на чале з быўшым два разы прэм'ер-міністрам Вітосам.

За польскімі соцыялістымі ў нацыянальным пытаньні стаіць побач партыя бяднейшага сялянства „Wyzwolenie“, якая, таксама як і соцыялістыя, гатова дамагацца тэрыторыяльнае аўтаноміі для нашых земляў, верачы не беспадстаўна, што толькі тады тут можа пачацца ўсімі жаданы лад і спакой, калі лявіцовая праграма пачне ў нас праводзіцца ў жыцьцё.

Страціўшы, аднак, у асобе свайго найвыдатнейшага лідэра Тугута галаву, партыя гэта знаходзіцца ў палажэньні некаторага раскладу і стараецца ўзмацніць свае сілы аб'яднаньнем з групаю пасла Брыля, якая істнуе ў Сойме, як фракцыя „Сялянскага Саюзу“ („Związek Chłopski“).

Аб нашым Беларускім Пасольскім Клюбе мала што чуваць і магчыма, што ў тактыцы яго, як і раней, ня будзе яснае вытрыманасьці.

Нядаўна толькі газэты пісалі, што дэлегацыя ад Беларускага Соймавага Клюбу, будучы ў прэм'ер-міністра выказвала лёяльнасьць сваю да правядзеньня ўрадам законаў аб мовах нацыянальных меншасьцяў, аднак Клюб сьпяшаецца разьясьніць, быццам дэлегацыя яго казала пану прэм'еру не саўсім тое, аб чым паведамілі газэты.

Ведама, што жменя нашых беларускіх паслоў ніякае рашучае вагі ў Сойме ня мае, і, калі пачнецца барацьба за зьмены ў складзе ўраду, дык яна раз'іграецца, галоўным чынам, паміж польскімі партыямі, паміж левым і правым лагерам.

Як гэта ўсё адбудзецца, пакажа недалёкая будучына.

Але гэткая рознароднасьць у паглядах польскіх палітычных партыяў на нашыя справы напэўна моцна перашкаджае ўраду выпрацаваць тую ці іншую выразную праграму па гэтым пытаньні і зусім магчыма, што рашаць гэтае пытаньне прыдзецца Сойму.

Як-бы ні было, а нам здаецца, што з найбалеўшымі рэформамі ў нашым краёвым жыцьці марудзіць далей ужо нельга.

Палітычны агляд.

Эўропа йзноў увахадзіць у пэрыяд урадовых крызысаў, якія былі вясной закончыўшыся. На першым месцы стаіць Англія, ў якой урад Макдональда дажывае свае апошнія дні. Усе рашуча прадсказваюць упадак кабінэту Макдональда ў гэтым тыдні. Палітычнае палажэньне ў Англіі гэтулькі завастрылася і гэтак злажылася, што трэба спадзявацца ня толькі правалу ўраду, але й роспуску парлямэнту. I толькі новыя выбары можа вырашаць палітычнае палажэньне ў краі.

У мінулым тыдні была назначана экстрэная трохдзённая сэсія ангельскай ніжняй палаты дзеля разрашэньня парлямэнцкага пытаньня. На аснове ангельска-ірляндзката дагавору ў 1921 г. ў Ірляндыі засноваліся дзьве незалежныя дзяржавы: г. наз. вольная Ірляндзкая дзяржава, якая займае палудзенную каталіцкую частку насяленьня і Ульстэр, які займае протэстанскую поўнач. Урад Ульстэру ёсьць пад некаторым уплывам ангельскага ўраду. Граніца між гэтымі дзьвюма часткамі Ірляндзкага вострава яшчэ не ўстаноўлена, а срок, аб якім сказана ў дагаворы і ў працягу якога павінна быць праведзена граніца, ўжо прайшоў. Дзеля гэтага, ўраду Макдональда прыйшлося склікаць парлямэнт на экстрэную сэсію—нармальная мелася пачацца толькі ў лістападзе— і запрапанаваць яму зацьвярдзіць закон аб вызначэньні спэцыяльнай пагранічнай камісіі, ў якую павінны былі ўвайсьці прадстаўнікі: ад Вольнай Ірляндзкай дзяржавы, ад Ульстэру і ад Англіі. Ніжняя палата дзяржаўную прапазыцыю ў ірляндзкай справе пастанавіла прыняць, хаця верхняя палата не згаджалася на гэта. Затое консэрватары і лібэралы, якіх у палаце большасьць, пастанавілі злучыцца, каб правaліць кабінэт рабочай партыі ў іншых пытаньнях, высунутых імі самымі, не чакаючы навет скліканьня васеньняй сэсыі парлямэнту. I дзеля гэтага зацягнулася над'звычайная сэсія. Консэрватыўная партыя ўнясла votum недаверыя ўраду з прычыны вялізнага палітычнага скандалу з рэдактарам рабочай тыднёвай часопісі. А партыя лібэралаў на чале з Асквітам і Л. Джорджам, якая дагэтуль разам з рабочай партыяй складала дзяржаўную большасьць, пастанавіла падтрымаць консэрватараў і галасаваць проці ўраду. Скандальная гісторыя з рэдактарам Гамбрэлем гэткая: яго арыштавалі па загаду паліцэйскай улады за тое, што ён у сваёй часопісі „Workers Weekly“ (Рабочы тыднёвік) зьмяшчаў артыкулы, заклікаўшыя армію і флёт ня слухацца ўлады і абражаўшыя караля. А гэнэральны пракурор пад націскам рабочай партыі загадаў выпусьціць арыштованага рэдактара на волю бяз ніякага суда і сьледзтва ды спыніць справу.

Гэткі паступак галавы суда сільна абурыў усю ангельскую грамадзкую думку. Консэрватары ўнясьлі прапазыцыю аб votum недаверыя міністру справядлівасьці, што павінна выклікаць адстаўку ўсяго кабінэту, а лібэралы ўнясь-

лі прапазыцыю, каб назначана была спэцыяльная камісія дзеля расьсьледаваньня гэтай справы. Абодва гэтыя пытаньні былі пастаўлены на парадак дня паседжаньня ў сераду. А ўрад Макдональда пастанавіў змагацца да апошняй магчымасьці і дабравольна ня йсьці ў адстаўку. Калі толькі кабінэту будзе выражана недаверые, а гэта бязумоўна будзе, дзеля таго, што консэрватары з лібэраламі складаюць у палаце вялізную большасьць, дык Макдональд пастанавіў у барацьбе з опозыцыяй выкарыстаць усе, якія ў яго ёсьць конституцыйныя спосабы, г. зн. распусьціць палату і назначыць новыя выбары, маючы надзею на ўдачу рабочае партыі. Ужо навет прадбачаны срок выбараў між 8 і 15 лістапада. Але няма ведама, ці рабочыя перамогуць на новых выбарах, дзеля таго, што рабочы ўрад Макдональда ня выпаўніў ніводнага пункту свае праграмы. Апрача скандалу з рэдактарам, консэрватары і лібэралы абураны таксама й падпісаньнем торговага ангельска-савецкага дагавору. Пасьля якраз да гэтага крытычнага момэнту далучылася няўдача ангельскай дыплёматыі на Блізкім Усходзе. Протэжэ ангельцаў кароль Гусэйн адмовіўся ад пасаду ў Гэджасе пад напорам Вагабітаў і ўся ангельская палітыка ў Арабіі, якая каштавала шмат грошай, праваліласе. Гэткая-ж няўдача спаткала ангельцаў у Эгіпце і ў Судане. Якраз у гэтым часе сядзіць у Лёндане эгіпэцкі прэм'ер Заглюль-Паша, які дамагаецца вывязденьня з Эгіпту ангельскіх гарнізонаў, ахраняўшых Суэскі канал і адмовы ад протэктарату над Суданам. У гэткім-жа крытычным палажэньні апынуліся ангельцы і ў Мосуле, на поўначы Мэсопотаміі, захопленым гвалтам пасьля вайны. Туркі ад самага пачатку дамагаюцца ачышчэньня гэтага незаконна захопленага ангельцамі віляйету з багацейшымі ў Азіі крыніцамі газы. Але ангельцы пасьля Лёзанскай мірнай конфэрэнцыі з Туркамі дабіліся выдзяленьня Мосульскага пытаньня з мірнага дагавору і перадачы яго на разгляд Лігі Народаў. І гэта пытаньне было ўнесена на апошняе паседжаньне Лігі. Але ізноў, дзякуючы ўплывам ангельскай дэлегацыі, гэтае пытаньне ўдалося адлажыць да чарговага паседжаньня. А ў той час у Мосуле ужо ідзе барацьба між турэцкімі ды ангельскімі войскамі. Калі да ўсяго гэтага дадаць, што Макдональду не ўдалося спыніць у Англіі безработнасьці, якая йзноў пачала сільна разрастацца, дык будзе зразумела, ў якім бязвыхадным палажэньні апынуўся ангельскі рабочы ўрад, усё-ж такі няхочучы раставацца з уладай.

Цяжкія дні прыходзяць і для фашыстаўскага ўраду Мусоліні ў Італіі. Цяпер у Ліворно адбываецца конгрэс умеранай партыі лібэралаў, якая дагэтуль падтрымоўвала ўрад. Італьянскія лібэралы пастанавілі паставіць ураду цэлы рад дамаганьняў, як напр. акуратнае спаўненьне конституцыі і законнасьці, забясьпечаньне грамадзкіх свабод і ліквідацыя ўсіх партыйных збройных арганізацыяў, апрача нацыянальнае арміі. Ад спаўненьня ўрадам гэтых варункаў лібэралы ставяць у залежнасьць сваю прысутнасьць у ўрадовай коаліцыі. Але аднак трудна думаць, каб Мусоліні рашыўся паўтарыць выбарную кампанію ў цяперашні момэнт, калі яшчэ Італія не супакоілася пасьля двух палітычных забойстваў— соцыялістага Матэоті і фашыстага Казаліні.

Шмат спакайней праходзе ўрадовы крызыс у Нямеччыне. Хаця й тут урад Маркса гатоў распусьціць парлямэнт, выбраны ў пачатку мая, як толькі яму ня ўдасца прыцягнуць да супрацоўніцтва ў кабінэце нацыяналістых або соцыяль-дэмакратаў, дзеля таго, што істнуючая дзяржаўная большасьць, ня маючая $^{2}/_{3}$ галасоў, заўсёды ў Нямеччыне лічылася ня зусім моцнай. Перагаворы па гэтаму пытаньню канцлера з лідэрамі спомненых дзьвёх партыяў не далі ніякіх рэзультатаў. І пытаньне аб пераменах у нямецкім кабінэце усё яшчэ ня вырашана. *N.*

Палітычная хроніка.

У Польшчы.

Палітычны камітэт Рады Міністраў на паседжаньні 7-га гэт. кастрычніка разглядаў проект урадовых распараджэньняў да закону, які зьмяшчае ў сабе некаторыя распараджэньні датычна школьнай справы на акраінах. З тым міністар прасьветы й рэлігіяў зрабіў справаздачу аб приступленьні да арганізацыі праваслаўнае царквы і эвангеліцкага касьцёлу ў Польшчы.

Сэнатар Левакоўскі, выбраны па Львоўскаму вокругу, зрокся мандату. Таксама зракаецца цяпер мандату пасол Тамаш Вількопскі, належаўшы раней да „Пяста“, а цяпер да „Вызваленьня“. Пасол Вількопскі мае быць назначаны прэзэсам дзяржаўнага Зямельнага Банку.

Сягоньня мае прыехаць ў Берасьце з Варшавы новоназначаны палескі ваявода палкоўнік Млодзяноўскі.

Як перадае „Echo Warszawskie“, не зьяўляецца выключаным, што п. прэм'ер Грабскі выступіць у Сойме з expose падчас першага пленарнага паседжаньня 22-га гэтага кастрычніка.

Бышы дасюль прадстаўніком Саюзу Соцыялістычных Радавых Рэспублік у Варшаве Л. Оболенскі ўжо не спаўняе сваіх абавязкаў. Да прыезду Войкава, прадстаўніцтвам будзе кіраваць Бесядоўскі.

За граніцай.

У **Англіі** абазначаецца крызыс кабінэту. Урад замервацца распусьціць парлямэнт і назначыць новыя выбары ў пачатку лістапада г. году.

У **Нямеччыне** канцлер на чарзе прыняў лідэраў усіх партыяў і пазнаёміў іх з агульнымі асновамі палітыкі, якая павінна аб'яднаць усе партыі ад нацыяналістых да соцыяль-дэмакратаў.

У **Вэнгрыі** пасьля 2-х месячных канікулаў сабралася 7. Х. Нацыянальнае Сабраньне. Пасол Экгардт закрануў пытаньне аб дагаворы, зробленым Вэнгрыяю з С. С. Р. Р. Прэм'ер-міністар граф Бэтлен заявіў, што Нацыянальнае Сабраньне ня можа цяпер разглядаць гэтага пытаньня дзеля таго, што названы дагавор яшчэ не прадстаўлены ў Сабраньне.

У **Ленінградзе** вынесены прыгавар па справе шпіёнства на карысьць **Эстоніі**. Засуджаны на расстрэл сэкрэтар Эстонскага консульства Роствэльт, афіцэр Рэмэнцінаў і фотограф Фукс. Двом першым расстрэл заменены вастрогам на 10 гадоў, дзеля таго, што яны пакаяліся. Апрача таго трыбунал пастанавіў прыцягнуць да судовай адказвадальнасьці цераз народны камісарыят заграпічных справаў Эстонскага консуля Томбэрга, віцэ-консуля Танка і некалькіх вурадніказў консульства.

У **Гэджасе** кароль Гусэйн адрокся ад пасаду і мае выехаць з Мэкі ў Багдад. Паміж эмірам Алі, абвясьціўшым сябе каралём Гэджасу і вагабітамі зроблена пераміріе. Алі адрокся ад тытулу каліфа, а таксама ад тытулу караля ўсіх арабаў, прынятага ў 1917 годзе Гусэйнам.

Савецкія ваенныя караблі, што курсуюць удоўж **грузінскага** берагу на Чорным моры, высадзілі ў **Батуме** і **Сухуме** вялікія аддзелы маракоў.

Як паведамляюць з Токіо, армія цэнтральнага **кітайскага** ўраду напесла цяжкае паражэньне пад Лінг-Ю-Янг войску Чан-Со-Ліна.

Як тэлеграфуюць з **Рыгі** савецкі ўрад запрапанаваў латвійскаму ураду абмяняцца арыштантамі. Прапазыцыя прынята ня будзе.

Паводлуг вестак з **Ангоры**, выканаўчая камісія каліфату пастанавіла прасіць Англію ня ўмешавацца ўва ўнутраныя справы **Гэджасу.**

У **Швэцыі** адбыліся выбары ў другую палату, даўшыя гэткія рэзультаты: консэрватары атрымалі 64 мандаты (раней 62), сялянскі саюз— 24 (раней 21), лібэралы й партыя вольнадумцаў разам — 33 мандаты, з якіх 4 лібэралы, рэшта вольнадумцы, 2 невядома якія (раней усяго разам— 41), соцыяль-дэмакраты атрымалі 104 мандаты (раней 49), камуністыя— 5 (раней 7).

З Тыфлісу паведамляюць, што грузінская рада народных камісараў зацьвярдзіла прадстаўленьне губэрнскіх чрэзвычаек аб высылцы з Грузіі 10.680 асобаў у Сыбір і паўночныя раёны Расеі.

R. U. S.

Праўда і няпраўда ў камунізьме.

(Глядзі № 31 „Грам. Голасу“).

У камуністычнай дзяржаве разьвіцьцё прамысловасьці немагчыма. Няма ані конкурэнцыі, ані ініцыятывы. Усё мэханічна робіць дзяржава, а для правядзеньня арганізацыі і кантролю павінна зрабіцца жандаром і ўтрымоўваць легіёны ўраднікаў, добра аплачаных з дзяржаўных грошай і зусім непатрэбных. С. С. Р. Р. ясна даказаў, што пераход усяго гаспадарчага жыцьця ў грамадзкія рукі некарысны ані для рабочых, ані для самога грамадзянства.

Калі зрабілася бальшавіцкая рэвалюцыя, дык усё ўзяла ў свае рукі дзяржава. Дамы ў гарадох перайшлі на публічную ўласнасьць, гэтак сама й банкі, магазыны, фабрыкі. Але надта хутка пераканаліся, што гэткім чынам да нічога не дойдуць. Дык бальшавіцкі ўрад пачаў перамяняць сваю пазыцыю. Дамы вярнулі даўнішнім гаспадаром, банкі йзноў адчыніліся, як прыватная ўласнасьць, таксама пазволілі купцом ізноў адчыніць свае крамы. Толькі адны фабрыкі засталіся, як урадовая ўласнасьць. Але й тут хутка пераканаліся, што гэткая гаспадарка не адбудзе прамысловасьці. Бальшавіцкі ўрад ня хоча тут уступіць, дзеля таго, што гэта было-б сорамна, але зрабіў інакш. Дзеля таго, што ён ня хоча і ня можа конфіскаваць нямецкіх, ангельскіх або амэрыканскіх фабрык, дык ён пазваляе гэтым чужаземным капіталістым адчыняць прыватныя фабрыкі. І мы бачым, што Расея, якая мелася быць цымернікам камуністычнае дзяржавы, памалу варочаецца да арганізацыі такіх формаў жыцьця, якія ёсьць у іншых дзяржавах, небальшавіцкіх.

А што зрабіў камунізм для самых рабочых расейскіх? Праўду кажучы, нічога. Соцыяльныя законы тамака гэткія самыя, як і ў іншых дзяржавах, а з боку разьмераў платы бывае ўсяляк і ляпей, і горэй. Адносіны гэтульκі толькі пераменіліся, што раней карыстаўся працай капіталісты, а цяпер выкарыстоўвае рабочага бальшавіцкі ўрад. Штотыдзень бяз мала мы чуем, або чытаем у газэтах аб работніцкіх забастоўках у Расеі з прычыны малое платы. У апошнія часы бальшавікі ўвялі дзевяцігадзінны рабочы дзень, знакам тым, пайшлі па шляху найбольш капіталістычных дзяржаваў у Эўропе. Апроч таго, пры гэтай перамене ашукалі рабочых, дзеля таго, што ўвялі рабочы тыдзень, які складаецца з 5-ёх дзён. Чатыры дні рабочы працуе, а на пяты дзень адпачывае. Дзеля таго, што праца трывае 9 гадзін, рабочаму прыбыло ў год $23^{1}/_{2}$ рабочых дзён болей, за якія ён не атрымоўвае платы, бо за 9 гадзін працы бярэ гэтульκі, колькі раней браў за 8 гадзін.

Камунізм зусім не ашчасьлівіў пролетарыяту ў Расеі. Праўда, даўнішнія рабочыя, калі яны зрабіліся бальшавікамі, разбагацелі, але з небальшавіцкай часткі, а таксама і з расейскай інтэлігэнцыі ўтварыліся новыя рады пролетарыяту, якія жывуць у бядзе і голадзе. Аб тэй роўнасьці, аб якой калісь казалі камуністыя, зусім запомнілі. Рабочыя-камуністыя парабіліся сучаснымі буржуямі, якія багата жывуць і кідаюць грошы, а побач застаўся ізноў вялізны пролетарыят не-бальшавікоў, які жыве ў бядзе і горы.

IV.

Камунізм і рэлігія.

Соцыялістыя пішуць ў сваіх праграмах, што рэлігія павінна быць прыватнай справай кожнага чалавека. Яны кажуць, што ў соцыялістычнай дзяржаве кожнаму дазваляецца мець гэткую рэлігію, ў якую ён верыць, а дзяржава, аддзеленая ад царквы, не павінна гэтым займацца. Хаця гэткае палажэньне нязгодна з прынцыпамі моральнасьці і справядлівасьці, але аднак яно лепшае за прынцыпы бальшавікоў, дзеля таго, што яны сказалі, што запраўдны камуністы не патрабуе рэлігіі. Ня толькі ня прызналі яе прыватнай справай

Агляд прэсы.

Крэсовая хвароба.

Польская прэса пасьля бандыцкага нападу на цягнік пад Лунінцом шмат пісаць пачала аб способах „лячэньня“ усходніх крэсаў.

Эндэцкая прэса згодна прапануе свае лекі: ваеннае палажэньне (stan wyjątkowy). Левая польская прэса думае, што гэтае „лякарства“ ня толькі ня вылячыць хворага пацыента, але яшчэ больш папсуе справу.

„Kurj. Porannу“ піша:

> Што датычыцца настрою няпольскага крэсовага насяленьня, дык stan wyjątkowy ня толькі не паправіць справы, але яшчэ яе папсуе. Можа некаторыя групы насяленьня й хацелі-б вынятковага стану, але ў масах ён толькі выкліча яшчэ большае нездаволеньне і дасьць новае аружжа для антыпольскае агітацыі. Вынятковымі спосабамі ня можна здабыць сымпатыі насяленьня.

Аб гэтых групах, якім хочацца вынятковага стану ўспамінае і міністар унутраных справаў п. Гюбнэр у гутарцы з супрацоўнікам „Kurj. Polsk.“, кажучь аб сваёй інспэкцыйнай падарожы:

> ... У гутарках з дэлегацыямі я чуў скаргі і жальбы. Крэсовае насяленьне хоча перш за ўсё супакою і дзеля гэтага арганізуе самаабарону. Дэлегацыі дамагаліся, каб я зрабіў усё дзеля зьніштажэньня бандаў. Проста дамагаліся вынятковага стану або ваеннага палажэньня.

Але п. міністар разумее, што споўніць гэтыя жаданьні немагчыма, бо гэта-ж было-б:

> спыненьне констытуцыйных свабод. А гэта амаль што зусім немагчыма, дзеля таго, што ня маем вынятковай уставы, а констытуцыя прадбачыць вынятковы стан толькі у час вайны.

Думка аб ваенным палажэньні надта між інш. спадабалася „Kurj. Warsz.“, і ён піша:

> Фармальна-юрыдычны скэптыцызм ня гучыць добра ў вуснах адміністратара, адказнага перад усімі за бясьпечнасьць і лад у краі. Нам здаецца, што ўрад павінен нам сказаць адкрыта ўсю праўду і ясна паставіць свае постуляты... Калі-б сойм супраціўіўся ўжыць способы, якія адміністрацыя лічыць неабходнымі, дык прынамсі грамадзкая думка ведала-б, дзе тормаз разьвіцьця справы, якая ў цяперашні момэнт можа найважнейшая для Польшчы...
>
> Няўжо ж на ўсё гэта паможа ваеннае палажэньне?

Цікава глядзіць на справу „Rzeczpospolita“, якая піша:

> Забыліся гэткую простую рэч, што способы праўленьня ў кожным краі павінны быць цатарнованы да мясцовых патрэб і варункаў, а перш за ўсё да культурнага разьвіцьця грамадзянства. Найдэмакратычнейшая на сьвеце констытуцыя ў заходняй Польшчы можа даць надта добрыя рэзультаты грамадзкага разьвіцьця і быць крыніцай агульнага шчасьця, але на Усходзе можа пазбавіць уладу ўсялякай павагі ды магчымасьці ўтрымаць лад і парадак.
>
> Мы-б хацелі аднолькава адносіцца да жыхароў Пазнаншчыны, Варшавы і насяленьня, якое жыве пасуседзтву з бальшавікамі, але каб яно ведала, што такое ёсьць сучасная дзяржава і якія абавязкі яе грамадзян.

„Kurj. Poran.“ на гэта адказвае:

> Кожны, хто ведае крэсовыя адносіны, ведае, што ў гэтым няма ані слова праўды. Мы зусім не адносіліся да крэсовага насяленьня гэтак, як адносіліся да жыхароў Варшавы або Пазнані. Наша адміністрацыя на крэсах зрабіла шмат абмылак, але зусім ня гэтакіх, у якіх вінаваціць яе „Rzeczpospolita“; адміністрацыя настроіла насяленьне варожа да польскай дзяржавы вось дзеля таго, што ня гледзячы на польскую констытуцыю, не заўсёды аднолькава адносілася да ўсіх грамадзян дзяржавы бяз розьніцы нацыянальнасьці і рэлігіі, не заўсёды была абаронцам закону і вось дзеля гэтага дала магчымасьць антыпольскай агітацыі.
>
> Абмылкі нашай крэсовай палітыкі трэба якнайхутчэй папрравіць, але зусім ня ў гэтым напрамку, як раіць нацыяналістычная прэса.
>
> Ідучы ў гэтым напрамку, мы-бы толькі гналі ваду на млын варожай для нас агітацыі ў краі і за краем. На крэсах патрэбна сільная, сьмелая, энэргічная ўлада, якая памятае аб небясьпецы і, калі прыйдзе небясьпека, ня траціць галавы. Гэткая ўлада, маючы пад сваім загадам патрэбны лік паліцыі і войска, патрапіць усьпешна змагацца з бандытызмам і без ваеннага палажэньня. Ніякая вынятковая устава не паможа, калі дзеля ашчаднасьці мала будзе пастарункаў, калі пастарунковым будуць мала плаціць, а пастарункі будуць без тэлефонаў.
>
> Крэсам трэба даць не вынятковую уставу, але запраўдную рэальную падмогу дзеля абясьпечаньня жыцьця і мірнае працы. Ваеннага палажэньня крэсы мелі ўжо годзі.

ПА СЬВЕЦЕ.

Дзіўны жарт.

Як піша расейская газэта „Руль“, увечары 30 мінулага верасьня на біржу Саюзу Расейскіх Сцэнічных Дзеячоў ў Бэрліне зьявіўся рэдкі за апошнія дні госьць — нямецкі рэжысэр з мэтаю набраць статыстаў для адбітак у National Film.

Невялікі лік кліентаў біржы пачаў падходзіць да рэжысэра для запісу, склікалі тэлефонам тых, хто не зьявіўся. Рэжысэр, як відаць сьпяшаўся, выдаваў квітанцыі на адбіткі, аглядаў людзей, загадваючы, каму трэ'будзе апрануць стаячыя каўнерыкі, капялюшы. Былі шчасьлівыя, якіх рэжысэр ад'значыў асабліва і сказаў, што ім трэба быць абавязкова ў чорных портках. На другі дзень 35 чалавек, адтрымаўшых квітанцыі, сабраліся а 10 гадзіне раніцай на вакзале Zoo, пад камандаю сябра Саюзу Р., і скіраваліся адбівацца на станцыю Rennbahn Grunewald.

На месцы проектованых адбітак ня было нікога і ніякіх сьлядоў якіх-нібудзь падрыхтаваньняў. Цераз гадзіну чаканьня, публіка пачала непакоіцца. Тэлефонам з фільмовага таварыства паведамілі, што ніякіх адбітак гэтае таварыства ня робіць ужо каля 3-х месяцаў. Калі-ж прадстаўнік Саюзу зьявіўся асабіста ў кантору і паказаў сабраныя ўва ўсіх квітанцыі, дык яму растлумачылі, што форма квітанцыяў істнавала каля 8 гадоў назад і што фільм лічыць сябе неадпавядальным за іх.

Хто толькі не выробляе жартаў над эмігрантамі з бышае Расеі, якія фактычна зьяўляюцца людзьмі бяз бацькаўшчыны.

Сьмерць пры працы.

У сераду на мінулым тыдні кур'ерскі поезд Варшава—Парыж урэзаўся ў групу чугукачных рабочых, якія папраўлялі лінію чугункі, якраз на навароце і не маглі заўважыць надходзіўшага поезда. Двох рабочых былі забіты на месцы.

Агульная перапісь насяленьня ў Латвіі.

16-га лютага 1925 году ў Латвіі адбудзецца агульная перапісь насяленьня. Уся тэрыторыя дзяржавы падзелена на 23 акругі. Прадбачыцца запрашэньне 35.000 працаўнікоў для перапісі.

І ў Мэксыцы, як у нас.

8-га гэтага кастрычніка ў мэксыканскім штаце Вэра-Круц 300 азброеных бандытаў напалі на поезд. Аграбіўшы ўсіх пасажыраў, бандыты забілі 60 чалавек, у тым ліку 2 жанчыны й ваенны патруль, вартаваўшы поезд. Мэксыканскі ўрад зараз жа выслаў у пагоню за бандытамі некалькі аддзелаў.

Камуністыя ў Эстоніі.

Паводлуг вестак з эстонскае сталіцы Рэвалю, падчас арышту дорпацкіх камуністых адабраны ад іх дакумэнты, з якіх відаць, што на 28 кастрычніка было назначана збройнае паўстаньне камуністых у Эстоніі.

Да гэтага часу мела быць роблена падмога з савецкае тэрыторыі ў форме азбройваньня эстонскіх камуністых, пражываючых у С. С. Р. Р. Выясьнена, што ўжо ў ліпні месяцы з часьці ленінградзкага гарнізону быў арганізованы эстонскі аддзел.

Часьць зброі, прызначанай дзеля азбраеньня эстонскіх камуністых, была закопана на савецкай тэрыторыі, недалёка ад эстонскае граніцы.

Знойдзены падробны плян і апісаньне месца, дзе была схована зброя.

Пры арышце прэзэса камуністычнага камітэту Гэйдэмана знойдзены кнігі, якія паказваюць усе установы, якія ў першую чаргу мелі быць захоплены камуністымі.

Асаблівую ўвагу зьвяртае на сябе акуратнае вядзеньне бугальтэрскіх кнігаў, з якіх можна бачыць расходы на пэнсіі, падарожы, дыэты.

Зносіны з С. С. Р. Р. вяліся два разы на тыдзень цераз спэцыяльных кур'ераў, езьдзіўшых цераз граніцу з ведамасьцямі і па інструкцыі.

Эстонскім камуністым удалося консьпірацыйна з'арганізаваць штурмавы батальён, у склад яго ўваходзілі толькі пэўныя эстонскія камуністыя.

Катастрофа ў тунэлі.

У Нямеччыне ў Майнцскім чугуначным тунэлі адбылася катастрофа. Пасьпешны поезд, з прычыны папсаваньня паравозу, быў спынены ў сярэдзіне тунэлю, і, цераз некалькі мінют, на яго ззаду наляцеў пасажырскі поезд. Глыбокая цемра ў тунэлі перашкаджае паданьню падмогі. Лік ахвяраў яшчэ ня выясьнены; пакуль што, выцягнена 14 трупаў і 20 раненых.

кожнага чалавека, але пастанавілі зьніштожыць яе. Узяліся за гэта вельмі лоўка. Барацьба з рэлігіяй вядзецца ў бальшавіцкіх школах.

У гэткай школе вучыцель ня толькі не навучае дзяцей рэлігіі, але — наадварот — вучыць усяго гэтак, каб у дзіцяці захавалася пераконаньне, што рэлігіі, Бога, няма. Старшую моладзь вядуць на анты-рэлігійныя сходы і дэмонстрацыі, дзе ўсе прамоўцы заклікаюць да барацьбы з рэлігіяй і яе прынцыпамі.

Разумеючы, што з душы людзей сталых рэлігійных вераваньняў ня вырвуць, яны стараюцца дэмаралізаваць моладзь і адабраць ад яе найвялікшы скарб, г. зн. веру, якая магла-б быць асновай яе жыцьцёвай моральнасьці.

Яны яшчэ іншым способам зьніштажаюць рэлігію. Перш за ўсё зроблена была рэквізыцыя царкоўнага інвэнтара на карысьць дзяржавы. Пры гэтым дзіка абдзіралі сьвятыні і абразы, нішчылі аўтары і г. п.

Аграбіўшы сьвятыні, пачалі зачыняць іх. Сотні розных цэркваў перарабілі ў залі для сходаў, лазьні і г. п. Адным словам, было сказана, што гэтыя будыніны забіраюцца дзеля грамадзкага карыстаньня, а пад гэтым відам таілася звычайная барацьба з рэлігіяй.

Соцыялістыя — праўда — гэтак сама ня надта прыхільна адносяцца да рэлігіі, аднак устрымоўваліся ад надта яркіх выступленьняў. А калі навет соцыялістычны ўрад ува Францыі калісь зачыняў манастыры і праганяў манахаў, дык не чапаў усё-ж такі касьцёлаў.

Камуністыя ад першай часіны свайго істнаваньня, як дзяржавы, пачалі змагацца з усялякай рэлігіяй, гэткім чынам задаючы гвалт сумленьню сваіх грамадзян. І толькі народ, зморany вайной ды зьнішчаны голадам, — адным словам, народ пазбаўлены ўласнай волі, дзякуючы агульнаму няшчасьцю, ў якім апынуўся народ расейскі, мог гэтак пакорна прыняць тое, што зрабіў і робіць бальшавіцкі ўрад.

Апрача таго, трэба ад'значыць тое, што кіраўніцтва ўладай узялі ў свае рукі жыды, значыцца элемэнт самы скоры да вядзеньня разрушаючай працы. Мы ня хочам, каб нас палічылі за антысэмітаў, дзеля гэтага шырэй ня будзем казаць аб учасьці жыдоў у камуністычных расейскіх урадах. Аднак мы можам зусім бесстаронна ад'значыць, што ўчасьце жыдоў у грамадзкім жыцьці Расеі ёсьць згубай для яе, што над іхнімі галовамі зьбіраецца гэтулькі нездаволеньня, бяды і голаду насяленьня, што яно можа ўзарвацца ў форме нейкага вялізнага агульнага пагрому, які ізноў морам крыві зальецы усю Расею.

Магчыма, што гэта будзе канец камуністычнага панаваньня ў Расеі, — магчыма, што гэта будзе толькі крывавая адплата беднага прыгнечанага і пакрыўджанага жменькай ашалеўшых, крывавых тыранаў насяленьня. Так ці сяк, калі будзе гэтакі ўзрыў, дык гэта будзе рэч страшэнная.

Трэба спытацца, ці справядлівае дамаганьне камуністых, каб выгнаць з жыцьця рэлігію? Ясна, што не. Мы можам спрачацца, ці рэлігія павінна быць цесна зьвязана з дзяржавай. Датычна гэтага могуць быць розныя думкі, дзеля таго, што рэлігіяў маем на сьвеце шмат. Прынцыпова аднак рэлігія, як такая, і рэлігійныя абрады павінны мець поўную абарону дзяржавы. Рэлігійная свабода і свабода спаўняць рэлігійныя абрады павінны быць абясьпечаны дзяржаўнай уладай.

Рэлігія ёсьць адзіная апора і аснова грамадзкай этыкі. Чалавечай душы патрэбны моральныя правілы і законы, якія пазвалялі-б ёй пазнаць тое, што ёсьць дабро і што ліха. Гэтыя праўды дае рэлігія. Яна накладае тормаз на расшумеўшыяся чалавечыя пабуджэньні, яна паказвае шлях, якім трэба йсьці кожнаму, хто ў жыцьці хоча кіравацца сумленьнем чэснага чалавека.

Вось дзеля гэтага, дзяржава, якая зьдзекуецца над рэлігіяй, дазваляе распаўсюджвацца ўсялякаму ліху, якое можа запанаваць у чалавечым жыцьці.

(Канец у чарод. нумары).

У С.С.Р.Р.

Одгукі паводкі.

У Маскве пад прэзэсоўствам Зіноўева і з учасьцем Калініна адбылося паседжаньне, на якім абгаварваліся рэзультаты паводкі ў Петраградзе. На паседжаньні гэтым устаноўлена, што тымчасам дзеля адбудовы Петраграду абавязкова патрэбна асыгнаваньне 12-цёх мільёнаў залатых рублёў.

Грузінскае паўстаньне.

Грузінскае пасольства ў Парыжы паведамляе, што барацьба паміж паўстанцамі, якія схаваліся ў горах, і аддзеламі бальшавіцкага войска прымае характар рэгулярнае вайны. У Сванэтыі грузіны пачалі наступаць і пасьля вялікае бітвы прымусілі бальшавікоў да адступленьня, захапіўшы некальні сот палонных. У Гурыі паўстанцы ўварваліся ў Озургэт і звольнілі арыштованых. Дакумэнты, трапіўшыя ў рукі паўстанцаў, даказваюць, што маскоўская чразвычайка выдала загад грузінскай чразвычайцы, каб не апублікоўвала сьпіску расстрэленых.

Каб даказаць, што ў Грузіі спакойна бальшавіцкі ўрад выслаў з Масквы зьдзіцянеўшую Кляру Цэткін, якая мела устанавіць, што палажэньне ў Грузіі саўсім ня было грозным і што толькі дзе-ня-дзе дайшло да непарадкаў. Згодна з гэтымі даручэньнямі, Кляра Цэткін адразу пасьля павароту мела інтэрвью з прадстаўнікамі прэсы, ў якім, згодна з даручэньнем цэнтральных уладаў, заявіла, што інформацыі загранічнае прэсы аб Грузіі зьяўляюцца няпраўдзівымі і што ніякіх паважных здарэньняў, якія маглі-б пацянуць за сабою пасьледствы, там ня было.

Настаўнікаў няма.

Паводлуг вестак з Рэвалю, Народны камісар Прасьветы Луначарскі, падняў просьбу перад радаю народных камісараў у Маскве аб павялічэньні крэдытаў на утрыманьне аддзелаў народнае прасьветы ў губэрнях. Луначарскі паказвае на тое, што для сельскіх школаў 1-ае ступені РСФСР, бяз Сыбіру, ў гэтым годзе ня стане 11.490 настаўнікаў, а некаторыя цэнтральныя губэрні, як Арлоўская, Тамбоўская й Калуская, цераз недахват настаўніцкага пэрсоналу, былі прымушаны зьменшыць школьную сетку. Малая абясьпечанасьць настаўніцтва і заўсёднае затрыманьне ў выплаце пэнсіі не дае магчымасьці губэрн. аддзелам народнае прасьветы мець патрэбную кадру вясковага настаўніцтва навет на скарочанай сетцы сельскіх школаў.

„Жестокое уплотнение буржуазии".

Пад гэткім, надрукованым буйнымі літарамі, загалоўкам „Правда" піша, што да 28-га мінулага верасьня ў Петраградзе (цяпер—Ленінград) перасялена ў вольныя пакоі 465 сем'яў, пацярпеўшых ад паводкі.

Тэрор на Каўказе.

Прыгаварам ваенна-рэвалюцыйнага суда ў Кіславодску засуджаны на расстрэл 14 горцаў і 3 казакі, абвінавачаных у закліканьні да паўстаньня проці радавае ўлады. Прыгавар споўнены. 27-га верасьня той самы суд пачаў разглядаць справу 73 паўстанцаў Тэрскае обласьці, арыштованых у Пяцігорскім вокрузе.

Вываз Беларускага лесу.

У Менск прыехалі буйныя аўстрыяцкія лясныя гандляры дзеля перагавораў аб пастаўцы беларускага лесу на рынкі Італіі, Гішпаніі, Альжыру, Мароко, Тунісу, Палестыны й Сырыі. Выясьнілася магчымасьць дастаўкі ў Херсонскі порт 4 мільёнаў кубічных футаў вывазнога лесу.

Жыцьце провінцыі.

Над'звычайны суд над бандытамі.

На моцы пастановы пракурора акружнога суда ў Пінску, 10 арыштованых бандытаў, нападаўшых на поезд, пераданы над'звычайнаму суду, а дзінаццаты—звычайнаму суду. Над'звычайнаму суду пераданы гэткія асобы: Адам Курыловіч, 29 гадоў і Павал Бертач, 31 г., абвінавачаныя па 589 арт. Карн. Код., Кірыла Новік, 26 г., Кузьма Нарыманчук, 32 г., Антон Палуян, 26 г., і Тамаш Палуян, 65 г., абвінавачаныя па 279 арт. К. К., Хведар Саўрон, 38 г. па 589 арт. К. К., Сава Соц, 23 гад., Мікіта Клюк, 24 г. і Іван Саўшыц.

Пінск.

3-га кастрычніка 30 арыштантаў і 4 жанчыны, асуджаныя за шпіёнства абвясьцілі ў Пінскім вастрозе галадоўку, дабіваючыся льготаў, якія даюцца палітычным арыштантам. На чародны дзень 9 з іх спынілі галадоўку.

Страляніна на граніцы.

2-га кастрычніка каля 10 гадз. раніцай ў раёне паміж пагранічнымі стаўпамі 423—424 паліцыянты заўважылі трох невядомых чалавек, якія вялі ў бок радавае граніцы коні. На крыкі паліцэйскіх „стой!" невядомыя ня спыніліся й пусьціліся ўцякаць да граніцы. Паліцыянты стрэлілі да ўцякаўшых восем разоў. Праступнікі кінулі аднаго каня, а з рэштаю пасьпелі ўцячы за граніцу. У гэты самы час з радавага боку была пачата страляніна па польскіх пікетах каля пагранічнага стаўпа № 424. Затым з радавага боку выскачылі тры бандыты, якія прабавалі забраць пакіненага каня, але паліцыянт Цесельскі даў да іх 10 стрэлаў, пасьля чаго праступнікі скіраваліся назад. Пакінены конь быў украдзены ў вёсцы Сьцежыцы, Даўгінаўскае вол.

Навуковыя навіны.

Радыёфотографія.

Фототэлеграфія ёсьць перадача фотографічных адбіткаў на далёкі адлег цераз тэлеграфныя драты альбо цераз бяздротны тэлеграф, які завецца радыётэлеграфам.

У гэтай галіне тэхнікі наперадзе ўсіх аказаліся амэрыканцы. Як пішуць амэрыканскія газэты, нядаўна па тэлеграфнай лініі Клевэлэнд (у штаце Огіо) — Нью Іорк удалося саўсім акуратна перадаць фотографічную адбітку. Паміж абодвума гарадамі 1000 кілёмэтр. Перадача адбылася ў 4 мінуты і 36 сэкундаў. А цераз 44 мінуты пасьля фотографаваньня вулічная сцэнка Клевэлэнду ўжо паказвалася на экране фільмы ў Нью Іорку.

Згодна з паведамленьнем амэрыканскіх газэт, першы каму нядаўна саўсім ўдалася перадача фотографіі радыятэлеграфам, быў амэрыканец. Фрэнсіс Джэнкінс. Ен перадаў на далёкі адлег уласную фотографічную адбітку так, што ў ёй лёгка можна было пазнаць арыгінал.

Навіны у тры радкі.

— Як паведамляе „Правда" (№ 221) эпідэмія трасцы ахапіла ўсе акругі **Радавай Беларусі.**

— У Франкфурце-на-Майне пачаўся зьезд нямецкіх гісторыкаў, на які прыехала 300 дэлегатаў з Нямеччыны і з-за граніцы.

— У Бэльгійскай колёніі Конго (Афрыка) ў ваколіцах Любобо, дзе ёсьць алмазныя капальні, ад'значана досіць моцнае землятрасеньне. Гэта першае зьявішча ў тэй мясцовасьці.

— Вядомы расейскі літэратар М. Арцыбашаў, які жыве цяпер у Варшаве, працуе над повесьцяй з жыцьця манахаў пад назовам „Царыца Нябесная".

— Паводлуг новых аблічэньняў, насяленьне Літвы без абшару Клайпэды раўняецца 2.028.967 душ.

— Маскоўская прэса паведамляе, што ў Троцкага зноў згінуў дняўнік. У кражы яго вінавацяць асобу латыскае нацыянальнасьці.

— Статыстычная камісія аднатавала, што дарагоўля ў Варшаве паднялася за верасень на 4,09 проц.

Тутэйшая хроніка.

= Перадача выдавецкіх функцыяў. Пачынаючы з гэтага нумару, ўсе функцыі выдаўца „Грамадзкага Голасу" выпаўняе грам. Рэдактар ЯЗЭП САЛАВЕЙ, якому Беларускае Грамадзянскае Сабраньне перадало свае выдавецкія правы на нашу газэту.

= Дарагоўля. За тыдзень з 1 па 7 кастрычніка дарагоўля ў Вільні паднялася на 0,5 проц.

= Праца ўночы. Акружны інспэктар працы пастанавіў з 1-га лістапада забараніць начную працу ў пякарнях.

= Быўшы рэктар віленскае праваслаўнае духоўнае сэмінарыі архімандрыт Піліп назначаны законавучыцелем у віленскіх казённых гімназіях.

= Барацьба з дарагоўляй. Камісія спэцыялістых грамадзкага камітэту па барацьбе з дарагоўляю пастанавіла вызначыць цэны для краўцоў.

Каму належыць адсрочка ваеннае службы.

Згодна з законам 23 траўня (мая) 1924 г. („Dziennik Ustaw" Nr. 68) адсрочку можна даць:

Арт. 53. а) адзінаму карміцелю, паколькі ўтрыманьне гэтае сям'і зьяўляецца залежным ад гэтай працы і паколькі навабранец (poborowy) сапраўды гэты абавязак спаўняе;

b) уласьнікам унасьледаваных (odziedziczonych) зямельных гаспадарак;

c) асобам, якія адбываюць тэорэтычныя і практычныя студыі.

Арт. 54. Адзінымі карміцелямі маюць лічыцца:

а) адзіны сын няздольных да працы бацькоў, ці таксама ўдавы альбо ўдаўца, а таксама адзіны сын няшлюбнай маці;

b) адзіны родны альбо прыродны (аднае маці, але не аднаго бацькі, ці наадварот) брат асірацеўшае і да працы няздольнае шлюбнае альбо няшлюбнае сям'і.

Бацькі, паколькі скончылі 60 гадоў жыцьця, а таксама адзінокія маткі, паколькі скончылі 45 гадоў жыцьця, маюць лічыцца няздольнымі да працы і агляду ў гэтым кірунку не падлягаюць, таксама не падлягаюць агляду асобы жаноцкага полу да 17 гадоў уключна.

Арт. 55. Уласьнікамі ўнасьледаваных зямельных гаспадарак маюць лічыцца асобы, якія ўнасьледавалі ўва ўступнай лініі зямельныя гаспадаркі, якіх хапае на пракармленьне аднае сям'і, але не перавышаюць яны тройчы гэткага даходу, паколькі гаспадарка вядзецца самастойна, як адзіная крыніца утрыманьня.

Вучням, што вучацца рамёслаў у цэхавых майстроў, паколькі выкажуцца пасьведчаньнем адпаведнае Рамесьніцкае Ізбы, альбо роўнай ёй профэсыянальнай інстытуцыі, або адпаведнай прамысловай улады, належыць адсрочка да часу аканчаньня вучэньня, найдалей да скончаньня 22 году ўключна.

Калі затым адбудзе новы выпадак, прадбачаны ў новым законе, а не ўзяты пад увагу ў даўнейшым законе, дык можна падаваць просьбы аб новым разглядзе прашэньняў аб адсрочцы ваеннае службы.

Усячына.

Лоўкі ашуканец.

У Бэйтэне (Нямеччына) арыштованы фотограф, які зрабіў, без пазваленьня ўладаў, лётэрэю і дакляраваў выйгрыш тым, хто ўнясе 50 фэнігаў: 7 лецішчаў (дачаў), 20.000 пар чаравікаў ды некалькі тысяч вэлісапэдаў і гадзіньнікаў. Аднак у фотографа гэтага нічога не аказалася, а толькі на сем абяцаных лецішчаў спатрэбілася-б гатоўкі $3^{1}/_{2}$ мільёны марак.

Тайныя дакумэнты.

З Бэрліну паведамляюць, што нямецкае міністэрства загранічных спраў выдрукавала 4 томы „Дыплёматычнай перапіскі Ізвольскага". У гэтым выданьні зьмешчаны тайныя дакумэнты быўшага царскага дзяржаўнага архіву аб расейска француcкіх адносінах у працягу 1911 і 1914 гадоў.

Паштовая скрынка.

Апанасевіч С. Пісьмо адтрымалі, імя перамянілі, газэту Грыдзюшку М. выслалі; каб Вам не перашкаджалі газэты прадаваць, мы паслалі пісьмо Вашаму старасьце. Калі гэта не паможа, дык пішэце нам.

Пачопка Я. Пісьмо адтрымалі, газэту пасылаем.

А. Солдак. У хуткім часе будзе надрукована ў газэце.

К. Жэбрук. Пісьмо адтрымалі — прынялі да ведама.

Рэдактар-Выдавец Язэп Салавей. Друкарня „Lux", вул. Жэлігоўская, 1. Тэлеф. № 203.